

A SZIVÁRVÁNY

1980 augusztus 17.-i műsorához

Félfalon-lovagok

/Mátrai-Betegh Béla/

Mind gyakrabban látom az utcánkban lakó öregurat felemás öltözékben. Voltaképp soha nem is láttam másban, mint felemásban. De addig, míg az erkélyen tett-vett, ápolta a virágait, szórta a morzsát a galambjainak, kötögette a szalagot az unokája lófark-frizurájába, föl se tűnt, hogy szabályos utcai pantallót visel a szabályos hálósobai pizzamakabátjához. Istenem, korreggel van, amolyan félidő éjszaka és nappal közt, illik hozzá a félöltözék. Még amikor a kapuban is így jelent meg, trécselni házmesterrel, szomszédokkal, szemetessel, várakozó gépkocsivezetővel, sem látszott különösnek, hogy ő most a nadrágba huzott, cipőbe bujtatott lábával már az utcán van, hálókabátos szívével még az ágyban - féllábbal itt, félszívvvel ott, két helyen egyszerre, valójában sehol, két világ határán. De még amikor végigment az utcán, kezében szatyrot lóbálva, tejért, kifliért, kristálycukorért, meggyéért a sarki boltba, sem tetszett furának ez a fura jelmez: a hibátlan élre vasalt nadrág, a hibátlanul kifényesített cipő és hozzá az estélyinél is estélyibb, egyenesen éjszakai zakó, ugyyszólván álombéli frakk vagy szmóking - egy pizzamakabát, gyűrődéseiben az alvás némi emlékeivel. Öregember ő, szereti a kényelmes viseletet, nem zavartatja magát s a maga otthonias házi rendjével igazán nem zavarja az utca rendjét. Elvégre nincs papucsban, sem kálósipkában, semiféle nyilvánosságra nem tartozó illetlenségben, hanem kifogástalan nadrágszárban és hozzá kifogástalannak mondható pizzamakabátban.

Feltűnni akkor tűnt fel nekem, amikor egy esőre hajló délelőttön nem szatyorral, hanem a hálókabátja ujjára akasztott esernyővel láttam őt kilépni a kapun. Nyilván hosszadalmasabb utra indult, nem a sarki üzletig. Az eső aztán el is eredt s mire hazajövőben az utca végén déltájt megjelent, már nyitott ernyő alatt közelgett. Ez már egy kicsit sok volt a jóból, a felemás öltözék most már felemás^s bizony visszás benyomást keltett. Pönn az eső, mely semmiképp sem hálósobai eredetű, lenn meg ez félig-neddig mégiscsak

löhelyi jelenség: egy pizzamakabát és a hozzá csak bajosan illő, nyitott ernyő. Ez már, akárhogy nézem, maskara. A látvány kipattantott belőlem egy ján ötletet: ez a bácsika félálomra öltözik. Kaján ötlet, tudom, de hát az ember rajzolgat magában olykor efféle karikatúrát a társairól, kivált, ha értársai így-ugy, viselkedéssel, viselettel okot is adnak karikatúrának látásukat. Magamban bizony csufot üttem ebből a jámbor, otthonias és kényelmes regurból, akit utcai alsójában és hálószobai, intim felsőjében pedig már megoktam, elfogadtam és rendjén valónak találtam. Kinevettetem őt a csufondáros gondattal: ime, egy ember, aki félálomra öltözik.

Aztán a gunyos ötlet mégis elindított bennem egy kis gondolatsort, amelynek a végén odáig jutottam, hogy az esernyőből és holmi hálóköntösből tártolt, felemás jelmez talán mégse olyan kinevetni való maskaradé. Hátha épp ez a viselet, amely az élet minden alkalmához a legjobban illő, hátha épp ez az összeállítás lehetne az egész emberiség legmegfelelőbb egyenruhája? Talán az a kicsi öregur nem pusztán kényelemből viseli az erkélyen, míg a madarait tartja és az unokáját fésülgeti, nem slampesságból hordja az utcán, mikor neki-
g a hosszabb sétának, hálókabátja ujjára akasztott ernyővel. Hanem azért öltözik így, mert valami fontos felismerésre jutott. Nem hanyag ő, hanem bölcs, a hálószobák és utcák bölcse, aki élete hosszán, sok tapasztalatból, sok-sok megfigyelésből rájött, hogy az embernek naphosszat, évhosszat, élethossziglan, a felemás félálomra kell ^{enne} öltözködnie, kifogástalan panatallóba és hozzá kifogástalan pizzama-zakóba, pizzama-frakkba-szmókingban, ha valamit is ad magára és szándékában képes kiván lenni a világban. Ez a felemás mez illik a leghivebben ahhoz a felemás állapothoz, mely az álmok és a valóságok közt helyezkedik el és közhasználatúan életnek neveztetik. Ez a felemás öltözék fejezi ki az alkalomhoz legjobban illően, milyen alkalomszerű jelenség az ember maga is: fél lábbal az ~~utca kövezetén~~ utca kövezetén, fél szívvel az álmaiban.

Mert könnyen föltehető, hogy ez az öregecske is, annyi más nagyapai sorba ért társához hasonlóan, fiu-unokát álmodott magának, akit az erkélyen majd csuzlizni tanít és mindenféle férfias csinytevésre, s lett belőle a valóságban egy kislány, kinck a hajába szalagot kell kötni az erkélyen. Lehet, nem

is városi erkélyt álmodott magának, ahonnan lejár félálom-öltözékben a sarki boltba, hanem álmodott magának öregségére valami kis vadászházat, erdők mélyén, honnan hetyke, zerge-tollas kalpagjában, őzbőr zekében s nem pizzában, ki-kicsap holdvilágnál vaddisznó-lesre, karjára fűzött puskával s nem esernyővel kijár hajnalonta szarvasra, s ha az a megálmodott vadászház esetleg magasan van s messzi, mondjuk, a Kárpátokban, akár medvére is. Ott majd, így álmodozta, nem holmi kozyogó galambnépet etetget, hanem kőszáli sasokkal is eltársalog néhanap, büszke sólymokkal, ahogyan férfiuhoz illik. Lehet, nagyobb távlatokat is álmodott magának, mint kaputól a fűszeres, földkörüli utakat álmodott, Indiáig, honnan majd hozegy méltó tigrisfogat az unokájának, nyakba akasztható amulettül, mivelhogy az harcias külsőt ad neki, mire legénnyé cseperedik, s daliás tekintélyt a lányok szemében.

Könnyen lehet, hogy effélékről álmodott a kicsike öreg, ki most ballag a kövezeten, esernyősen és pizzában, félálomra öltözve, nem valami férfiasan ugyan, de igen valóságosan. Könnyen lehet, hogy ilyesfélekről álmodozott ő valaha, mert effélékről álmodozik a fél emberiség, mindig nagyobbról, mint a valóság. Holdvilágos éjszakán - az operett-nóta is így tartja - királyfiról álmodik a lány, majd kisvártatva nőül megy ^{ny} anyagbeszerzőhöz. Főosztály-vezetésről álmodik a hálósipkás, és mire elballag a nyugdíjig, karjára akasztott esernyővel, jó ha osztály-vezetésre ~~juta~~ vergődött. Amerre szem ellát, félig-meddig teljesült álmok. Utcahosszat ~~hittagok~~ bandukolnak a félálom-lovagok. Vértjük-palástjuk a pizzamakabát, fegyverzetük egy esernyő, melyet ha cseperegni kezd, egész jól meg lehet forgatni. Illik hozzájuk, illik hozzánk, emberekhez a ránkszabott, testhez álló egyenruha, félálmok felemás öltönye.

Lámcsak, milyen élethű arcmássá lett lassan a karikatura, melyet az öregurról oly kaján ötlettel rajzolgatni kezdtem. És mégjobban elszégyellem magam a csufolkodásért, mire a legvégére járok a kis gondolatsornak. Mert egy napon ez a kis öregecske tetőtől talpig kifogástalannak, szigorúan felöltözik: fényes cipő, vasalt nadrág és a hozzávaló, nem felemás zakó, sötét nyakkendő. Tetőtől talpig fényes nappalra, teljes ünnepi ébrenlétre s nem holmi félálomra öltöztetik őt abban az órában, mikor végtelen álomba kezd.